

Izrada scenske lutke od neoblikovanog materijala u vrtiću

Kesegić, Maja

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:932280>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Maja Kesegić

**IZRADA SCENSKE LUTKE OD NEOBLIKOVANOG MATERIJALA U
VRTIĆU**

Diplomski rad

Čakovec, 2021.
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Maja Kesegić

IZRADA SCENSKE LUTKE OD NEOBLIKOVANOG MATERIJALA U
VRTIĆU

Diplomski rad

Mentor rada:
Doc. Dr. Sc. Iva Gruić

Čakovec, 2021.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Izrada scenske lutke od neoblikovanog materijala.....	2
2. 1. Poticanje dječje kreativnosti kroz neoblikovani materijal.....	4
3. Scenska lutka u rukama djeteta	6
3. 1. Emocionalna povezanost s lutkom	7
3. 2. Kreativnost.....	9
4. Lutkarstvo i lutke	11
4. 1. Ginjol	12
4. 2. Zijevalica	13
4. 3. Javajka	14
4. 4. Marionete.....	15
4. 5. Lutka sjena.....	16
5. Uloga odgojitelja u scenskoj aktivnosti	17
6. Tijek aktivnosti izrade scenskih lutaka	19
6. 1. Izrađene scenske lutke od neoblikovanog materijala ...	Error! Bookmark not defined.
Zaključak.....	30
Literatura	31

SAŽETAK

U lutkarstvu kao umjetnosti razlikujemo različite vrste lutaka, kao što su: ginjol, zijevalica, lutka sjena, javajka i marioneta. Sve te lutke u rukama djeteta djeluju čarobno i poprimaju osobine koje im dijete samo nametne, stoga je lutka izrazito važna u dječjem razvoju. Djeca se s lutkama najčešće igraju sponatno. Također, lutke pridonose razvoju govora i socijalizaciji. U ovom sam radu provela aktivnost izrade scenske lutke u dječjem vrtiću „Proljeće“. Djeci sam ponudila različiti neoblikovani materijal, a samu izradu lutaka sam prepustila djeci, te sam na taj način potakla njihovu likovnu aktivnost. Promatrajući kako izrađuju svoju scensku lutku od neoblikovanog materijala, možemo primjetiti da je lutka velik izvor kreativnosti kod djece. Lutka kao neživi predmet kojeg djeca oživljavaju svojom maštom, dopušta djeci da budu točno ono što oni jesu. Lutka dopušta djeci da kroz nju izražavaju svoje misli i osjećaje. Odgojitelj je dužan pomagati djetetu da kroz lutku razvije pozitivnu sliku o sebi, da dijete spozna samo sebe i prihvati svoje različitosti od druge djece. Izrada scenske lutke također se bazira na razvijanju društvenih vještina, te je zato upravo lutkarstvo grupna aktivnost koja zahtjeva da djeca poštuju druge, slušaju ih, čekaju u redu, poštuju tuđe osjećaje. Pomoću lutke djeca se lakše uključuju u komunikaciju s vršnjacima. Ona djeca koja su povučeniija, kroz manipulaciju lutke postaju više otvoreniija i dobivaju više samopouzdanja kada se treba uključiti u razgovor među grupu ostale djece. Vrlo je važno da u odgojno – obrazovnim ustanovama što više važnosti pridodajemo lutkarstvu kako bi jačali dječje samopouzdanje i stvarali pozitivnu sliku o njemu samome zbog toga što lutka ostavlja ogroman utjecaj na dijete te postaje djetetov prijatelj uz kojeg ono analizira svijet oko sebe i u sebi.

Ključne riječi: lutka, izrada scenske lutke, predškolska dob, dječji vrtić, lutkarstvo

SUMMARY

In puppetry like in art we differentiate different types of puppets, like: hand puppet, yawning puppet, shadow puppet, rod puppet and marionette. All of those puppets in the hands of children act magical and they receive properties that the children give themselves, because puppets are extremely important in children's development. Children are mostly playing with puppets spontaneously. Puppets also contribute to children's speaking and social skills. In this assignment I guided the children in making stage puppets in kindergarten „Proljeće“. I offered to the children different unformed materials, and the whole puppet creation I left to the children and in that way I tried to spark the children's art activity. Observing them create their stage puppet from unformed materials, we can notice that the puppet is a very big source of creativity for children. Puppet as an unliving item which children bring to life with their imagination, allows children to be themselves. Puppet allows the children to express their thoughts and emotions. Preschool teacher is obligated to help the child with the help of puppets to develop a positive picture of themselves, that the child realises himself and accept their differences from other children. Creation of stage puppets is also based on the development of social skills, for that reason puppetry is a group activity that requires the children to respect others, listen, wait in line, respect other feelings. With the help of puppets children are more easily engaged in communication with children their age. Those children who are more withdrawn, through manipulation of the puppet they become more open and have more confidence when they need to engage in communication with a group of other children. It is very important that in educational institutions we attach as much importance as possible to puppetry in order to strengthen children's self-confidence and create a positive image of themselves, because the doll leaves a huge impact on the child and becomes the child's friend with whom he analyzes the world around him and within himself.

Keywords: puppet, making stage puppet , preschool age, kindergarten, puppetry

1. Uvod

Lutka u dječjem životu predstavlja predmet za koji je dijete emotivno vezano od najranije dobi. Dijete kroz igru lutkom iskazuje razne emocije (strah, sreću, tugu, ljutnju, uplašenost, uzbuđenost...). U dječjoj mašti, lutka kojom se dijete igra oživljuje te mu dijete daje razne osobine. Dijete će lutkom u ruci manipulirati, glumiti sve ono što je doživjelo u okolini koja ga okružuje ili čak ono što je vidjelo gledajući televiziju. Kroz lutkarstvo i igru lutkom, djeca najbolje uče i istražuju svijet oko njih. Kao budući odgojitelj, mislim da je vrlo važno djeci dati samoj da izrađuju lutke, da se koriste svojom maštom, da prilikom izrade usavršavaju finu motoriku, taktilnu percepciju, stječu iskustvo dodirom...

Pedagozi i odgojitelji uvijek pokušavaju pronaći nove, bolje metode odgoja i obrazovanja koje će postići najbolje rezultate u radu s predškolskom djecom, metode koje djeci stvaraju motivaciju, interes i zadovoljstvo kod procesa učenja. No, često već postojeće metode nude pregršt novih načina korištenja. Lutkarstvo je u radu s predškolskom djecom već odavno prepoznato kao iznimno dobar alat za odgoj i učenje. U kliničkim područjima je također pokazalo velik potencijal za stvaranje ili poboljšanje kvalitete komunikacije, uključivanje i promjenu stavova. Pedagoške studije o upotrebi lutaka usredotočene su na to kako se lutke mogu koristiti za različite svrhe i u različitim obrazovnim kontekstima (Krögera, Nupponen 2019). Lutkarska igra može imati primjerice edukacijski značaj, ali može biti dio umjetničkog odgoja i obrazovanja uključivanjem brojnih aktivnosti koje uključuje lutkarstvo: stvaranje lutkarske predstave s odgojiteljem, izrada lutaka, pisanje scenarija, stvaranje scenografije i izvođenje predstave. Međutim, istraživačka literatura koja se odnosi na uporabu lutaka kao pedagoške metode je ograničena, unatoč tome što se u literaturi često spominje posebna veza djeteta i lutke. Jedna od ranijih domaćih autorica koja se osvrće na posebnu emocionalnu povezanost s lutkom je Vlasta Pokrivka u knjizi *Dijete i scenska lutka* (1980) gdje navodi primjere iz osobnog radnog iskustva s djecom. Novija stručna literatura upućuje na to da se lutkarstvo sve češće koristi kao pedagoška metoda u predškolskom odgoju (Rade, 2021).

Cilj ovog rada je ukazati na vrijednosti lutkarstva u današnjem svijetu, upoznati djecu s različitim načinima izrade lutaka, te poticati dječju kreativnost i maštu. Kroz zadnje poglavlje prikazati ću proces izrade scenske lutke od neoblikovanog materijala koje sam provela s djecom.

2. Izrada scenske lutke od neoblikovanog materijala

Izrada scenskih lutaka jedna je od kreativnih aktivnosti koje je moguće provoditi uvođenjem lutkarstva u predškolski odgoj. Ova aktivnost ima brojne prednosti za djecu: uče likovno izražavati, uče o različitim materijalima i njihovim svojstvima, bojama i kombinacijama boja, vježbaju motoričke sposobnosti izrezivanjem materijala, lijepljenjem, bojanjem i sl. Osim toga “angažiranost djece u nastanku lutke, neobičnost i originalnost likovne ideje, irealnost likova, dovodi djecu u stanje velike stvaralačke uzbuđenosti i ona stvaraju vrlo inventivne igre gradeći humor ponajprije na skobu realnost i irealnog (...)” (Pokrivka, 1980: 37).

Lutke za lutkarske igre i predstave mogu se izrađivati u mnogim oblicima i na brojne načine. Stvaranje lutke može i ne mora proizlaziti iz već zadane dramske situacije. Proces stvaranja lutke može biti vezan uz samo stvaranje scenske igre. Djeca tako mogu kreirati nove likove potaknuti scenskom igrom ili materijalom, a mogu i sami predlagati materijale za izradu lutke iz svoje okoline.

Neoblikovani materijali su svi materijali koji nisu didaktički, a služe za igru, izradu didaktičkih predmeta i igračaka, istraživanje i eksperimentiranje djeteta. To je otpadni materijal kojeg ima u domaćinstvu i svuda oko nas, a može ga se iskoristiti u dječjoj igri i stvaranju. Takav materijal, ukoliko se daje djeci, mora biti očišćeni i dezinficiran te prilagođen uzrastu (primjerice da se ne koriste mali materijali za djecu jasličke dobi kako ga ne bi progutali). U takve materijale spadaju primjerice razne vrste kartonske ambalaže, boce od različitih materijala, novinski papir, razna plastična ambalaža, čepovi, razne vrste (otpadnih) tkanina, kamenčići, biootpad (lišće, grančice, razni plodovi - šipak, žirevi, suhi kukuruz, sjemenke) i sl. (Vrzan, n. d.).

Slika 1. Marionete od recikliranog materijala

Izvor: <https://www.catholicsprouts.com/wp-content/uploads/2014/07/Tin-Man-family.jpg>

Slika 2. Scenske lutke od neoblikovanog materijala

Izvor: <https://www.trashpuppets.com/gallery>

Korištenje otpada kao neoblikovani materijal u izradi scenske lutke ima višestruke koristi. Djeci se primjerom pokazuje kako se mnoge stvari koje se deklariraju kao otpad mogu reciklirati, odnosno ponovno iskoristiti. To je posebno važno u današnje doba kada klimatske promjene dolaze kao veliki problem s kojim će se posebno suočavati generacije koje su trenutno u predškolskoj dobi. Nadalje, takav materijal dolazi u brojnim oblicima, veličinama i teksturama što djeci nudi mogućnost upoznavanja s širokim spektrom različitih materijala, mogućnostima za njihovu ponovnu uporabu, komparaciju i kombiniranje. Izrada lutke od takvih materijala predstavlja za djecu izazov jer trebaju iskoristiti ono što imaju pred sobom (npr. gumbići, tetrapak, konac...) i iz tog stvoriti nešto novo. Motivaciju za izradu scenske lutke djeca mogu pronaći u obliku ili izgledu materijala (na što vas podsjeća ovaj oblik ili boja) ili u nečem sličnom, potrebno ih je ponekad potaknuti na razmišljanje u tom smjeru. No, nije nužno pred njih postaviti određeni koncept onog što trebaju dobiti, već ih poticati da tijekom samog procesa dobivaju ideje o onome što će izraditi. Scenska lutka nudi širok spektar likova koje djeca mogu izraditi (ljudski oblik, životinja, predmet i sl.) što ostavlja više prostora za kreativnost.

2. 1. Poticanje dječje kreativnosti kroz neoblikovani materijal

Neoblikovani materijali zauzimaju važno mjesto u odgoju i obrazovanju još od otvaranja prvog vrtića u Njemačkoj 1800. godine, kojeg je osmislio Friedrich Froebel (Panfold, 2019). Obrazovni pristupi Steiner, Montessori i Reggio Emilia također su naglasili važnost korištenja neoblikovanih materijala u poticanju mašte, kreativnosti i igre. Razvojni pristup odgoja Jean Piageta (1964., 1999.) raspravljao je o dječjoj manipulaciji fizičkim objektima kroz linearne faze kognitivnog razvoja. Iako je Piaget zagovarao aktivnu ulogu djece u učenju, također je vjerovao da je biološki razvoj pojedinca prethodio ljudskim misaonim procesima potrebnim za istraživanje određenih objekata i pojava. Ova obrazovna teorija stoga pretpostavlja da biološki i kognitivni razvoj djece nastupa kao posljedica interakcije djece s materijalima (objektima). Dječje izražavanje putem materijala ostala je vrlo živa tema u okviru predškolskog obrazovanja i u sljedećim desetljećima. Međutim, takva konceptualizacija kreativnog učenja predstavlja dječje umjetničke kreacije kao prikaze ili odraze njihovih već postojećih unutarnjih svjetova, sugerirajući da je misao proizvedena prije djetetova susreta s materijalom. Materijal je time reduciran na pasivnu tvar na koju se projicira ljudsko značenje. U tom smislu se javio novi materijalistički pristup kreativnom učenju koji propituje razumijevanje tog procesa i njegovog značaja u 21. stoljeću (Panfold, 2019). Taj pristup nalaže perspektivu koja neoblikovane materijale u predškolskoj i školskoj nastavi više ne gleda kao na

pasivne stvari za dječju manipulaciju i samoizražavanje već kao aktivan proces koji otvara nove smjerove i mogućnosti učenja, kreativnosti i kritičkog razmišljanja. Umjetnici i dizajneri proizvode i osmišljavaju nove načine rada s materijalima, uključujući i izradu novih materijala te time pružaju odgajateljima dinamične odskočne daske za oblikovanje dječjih okruženja za učenje zasnovanih na materijalima. Ovaj teorijski okvir bitan je za odgojitelje, likovne pedagoge i kreatore politike u oblikovanju obrazovne prakse jer otvara značajna pitanja o važnosti kreativnih umjetnosti i materijala u odgoju i obrazovanju te u životu djece.

3. Scenska lutka u rukama djeteta

Već je opće poznato da su predškolske godine u dobi od 3 do 5 godina posebno vrijeme u životu djece. To je vrlo bitna faza u kojoj se dijete razvija fizički, intelektualno, emocionalno i društveno. Mentalne i tjelesne sposobnosti djece razvijaju se velikom brzinom od rođenja do šeste godine. Ovo razdoblje je vrijeme u kojem počinju komunicirati sa svojom okolinom, posebno sa svojim obiteljima, te upoznavati nove ljude jer je predškolsko doba i dječji vrtić prvi uvod djeteta u vanjski svijet. Djeca počinju promatrati svijet oko sebe i stjecati iskustvo događaja u interakciji s ljudima. Osim toga, brzo uče i usvajaju nove stvari koje ostaju dugo s njima. To znači da je razdoblje od rođenja do šeste godine vrlo bitno razdoblje za učenje - učenje je intenzivnije u predškolskim godinama u odnosu na druga razdoblja. Adekvatno obrazovanje u ranom djetinjstvu također omogućuje djeci veću šansu za uspjeh u kasnijem životu. Upravo zato u predškolskom je odgoju ključno razviti i primjenjivati dobre metode za intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj djeteta.

Jedan od izvrsnih alata koji se u predškolskim ustanovama (i šire) koristi u radu s djecom je lutkarstvo. Djeca se s lutkama mogu igrati samostalno i pod vodstvom odgojitelja, izrađivati ih i izvoditi scenske igre. Lutkarska igra uvodi dijete u više oblika igre i kreativnih aktivnosti. Takva igra omogućuje djetetu aktivno stjecanje i korištenje sposobnosti važnih za komunikaciju i izražavanje (Pokrivka 1980). Nadalje, usmjerava dijete na upoznavanje samoga sebe i svojeg načina razmišljanja. Kroz lutkarsku igru dijete koristi svoju neovisnost, slobodu, maštu, iskustva i osjećaje. Proces igre vodi do istraživanja, otkrivanja različitih mogućnosti i rješenja problema. U tom trenutku dijete očituje i ispunjava sve unutarnje potrebe i stvari koje su mu svojstvene. U lutkarskoj igri moć lutaka kao obrazovnog oruđa leži u tome što su lutke vrsta trodimenzionalne simboličke umjetničke forme i sposobne su se kretati i govoriti. Zbog ovih karakteristika služi kao sredstvo za prijenos znanja kroz niz osjetila, čime pruža mogućnost za širok raspon mogućnosti učenja. Upotreba lutaka kao medijacijskog alata u okruženju interakcije učenja može poslužiti kao alat pomoću kojeg se može razviti dijalog koji će uključiti djecu, objasniti apstraktne ideje, pokazati procese i koncepte te na taj način olakšati proces učenja. Korištenje lutaka u obrazovanju kao posredničko sredstvo za djecu stvara smisao igre tako da oni s entuzijazmom sudjeluju u bilo kojoj interakciji koja uključuje lutke. Igra je jedna od središnjih iskustvenih aktivnosti primjerena razvojnim potrebama i procesu učenja predškolske djece. Okvir igre pruža idealne uvjete za podizanje kvalitete učenja i stjecanja znanja. Učenje kroz igru odvija se jednostavno, bez straha i prepreka, a stečeno se znanje usvaja

i dugo se ne zaboravlja. U scenskim igrama lutkama djeca osim s lutkom komuniciraju i s drugim lutkama, odnosno s drugom djecom. Pritom vježbaju svoje komunikacijske vještine i stječu bolje razumijevanje tuđih osjećaja i ideja. Ujedno se razvijaju i motoričke sposobnosti, primjerice kretanje mišića i koordinacije mišića oka i ruke. Dakle, upotreba lutaka može se proširiti na brojna područja u kurikulumu.

Ciljevi lutkarske igre/predstave za djecu su sam proces igre (s drugima, ali i samostalne igre - dijete uči kako zabaviti samo sebe), stjecanje iskustva u kreativnom izražavanju, interakcija s drugima, razvoj motoričkih sposobnosti i brojni drugi.

“Lutka je neživa, ali zahvaljujući pokretu oživljava. Igra započinje fizičkim i psihičkim pokretom lutke, čime se stvara svojevrsan jezik znakovlja upućen suigračima i gledateljstvu. Dovoljno je malo dodira maštom da ožive kartonske kutije, da zapjevaju jesenski plodovi. Činjenica da lutka postaje dio djeteta potiče dijete na inicijativu i kreaciju. Na lutku dijete projicira svoje osjećaje, radosti, tuge i srdžbe.” (Šimunov 2007:142)

3. 1. Emocionalna povezanost s lutkom

Prisutnost lutaka i lutkarskih predstava od najstarijih civilizacija govori nam o tome kako lutke imaju nešto što ljude privlači, moć koja im omogućuje da komuniciraju na posebnoj razini. Snaga scenskih lutaka krije se u njihovoj sposobnosti kretanja i govora; kroz te sposobnosti svojstvene ljudima, izazivaju mogućnost identifikacije - ljudi mogu vidjeti sebe ili dio sebe u lutkama kojima upravljaju. Putem lutaka moguće je komunicirati sa ljudima u širokom rasponu dobi, kultura i jezičnih karakteristika. U skladu s time, putem lutaka moguće je uspostaviti i učinkovitiju komunikaciju s djecom, što je posebno korisno kod djece koja su iz raznih razloga teže dostupna za uobičajenu komunikaciju. Scenska lutka može motivirati čak i najsramežljiviju i najtišu djecu da započnu razgovor. Takav način komunikacije kod djece može srušiti mentalne prepreke i blokade te im pružiti idealnu atmosferu za početak komunikacije. Dijete ima povjerenja u lutku i ne osjeća se nje od ugroženo, što je čini savršenim neutralnim medijem putem kojeg mogu razgovarati o osjetljivim pitanjima. Kroz lutku dijete može izraziti misli, strahove i osjećaje koje bi inače bilo teško objasniti odraslima.

Rad s lutkama usklađen je s razvojnim značajkama predškolske djece. Tijekom prvih nekoliko godina njihova života, dječje misli karakterizira animizam (Remer i Tzuriel, 2015 prema Piaget 2007). Privlače ih lutke koje doživljavaju kao živa bića i pripisuju im mnogo različitih uloga tijekom igre. Djeca prepoznaju lutke kao legitiman i prirodan dio svog svijeta. Brojna

istraživanja naglašavaju da igranje lutkama ima vrijednu ulogu u društvenom, emocionalnom i kognitivnom razvoju predškolske djece (Remer i Truiel 2015). Kroz lutku dijete stvara psihološki proces projekcije - njegov unutarnji svijet projiciran je na lutku i na taj način lutka kao da postaje ono samo i tako lutka omogućuje djetetu da izrazi taj unutarnji svijet te služi kao izlaz za njegove emocije.

Autorica Kraljević u knjizi *Lutka iz kutka* (2003) navodeći primjere iz vlastite prakse upućuje na snažnu povezanost djece s njihovim lutkama. Lutke za djecu u određenom dijelu života predstavljaju sigurnost, podršku i način za nošenje s određenim emocionalnim izazovima. Lutka čini njihov unutarnji svijet kojem samo oni imaju pristupa i kojeg oblikuju na način na koji njima to odgovara, imaju potpunu kontrolu. Ta lutka može ih pratiti tijekom cijelog života, i kao odrasle ljude, možda ne u fizičkom obliku već simbolički i mentalno. Lutke su važne za emocionalni razvoj djece jer su objekt emocionalne bliskosti još od najranijeg djetinjstva i stoga uvijek ostaju simbol topline i sigurnosti.

Obrazovne filozofije različitih zemalja i kultura imaju različit utjecaj na to kako djeca doživljavaju lutke i kako im pristupaju (Scheel, 2012). Velika je razlika primjerice među zapadnjačkog i istočnjačkog pogleda na lutke, kao i između perspektiva djece različitog socijalnog i ekonomskog statusa, drugih političkih i vjerskih uvjerenja i sl. Sa suvremenim načinom života došli su i novi načini na koje se djeca zabavljaju, a koji su zamijenili primjerice lutkarske predstave. Televizijski programi i kompjuterske igrice ulaze u dječju podsvijest bez kontrole i brzo dok lutkarske predstave ili scenske igre s lutkama imaju "ljudsku" brzinu. Putem televizije djeca doživljavaju mnoge uzbudljive trenutke koji prouzrokuju kratak adrenalinski šok, a adrenalin izaziva ovisnost. S druge strane, igra sa scenskim lutkama je sporija, a djeca imaju vremena isprobati situacije i razmotriti odluke, pogledati i poslušati lutke na pozornici te donijeti svoj sud i odluku.

Postoje brojni izvještaji o širokoj upotrebi lutaka za procjenu, dijagnozu, savjetovanje i liječenje (Butler, Guterman, Rudes 2009). Lutke se za te potrebe koriste u okviru psihoterapije, obitelji, ponašanja i kliničke terapije. Liječenje lutkama kombinira principe i tehnike iz različitih područja: umjetničku terapiju, igru, dramsku terapiju i psihodramu, a taj je pristup poznat kao psiho lutkarstvo. Primjećen je pozitivan učinak lutaka na djecu u prevladavanju bijesa, frustracija i strahova. Korištenje lutaka povećalo je učinkovitost metoda koja se provode nad djecom tijekom razdoblja bolesti i hospitalizacije te u suočavanju s traumom; njihova učinkovitost bila je osobito izražena kada su se koristili za komunikaciju s predškolskom djecom i izgradnju njihovog samopouzdanja (Modrić, 1999).

Utvrđeno je da predškolska djeca imaju poteškoća sa suočavanjem s izravnim pitanjima u vezi svojih osjećaja i emocija, a da bismo potaknuli njihovu suradnju moramo se povezati s njihovim svijetom koji uključuje priče i igru, dio čega su i lutke. Korištenje scenskih lutaka pomaže djeci da izraze svoje osjećaje i misli. Kroz lutke djeca mogu slobodno i legitimno izražavati svoje osjećaje bez ikakve krivnje i straha. Iscjeliteljska moć lutke leži u tome što je ona moćno projekcijsko oruđe. Dijete se može identificirati u lutki, a da se pritom ne osjeća istovjetno s njom. Terapijski rad s lutkama može se raditi i u grupi. Sve ove dobrobiti terapije lutkarstvom mogu se primijeniti i izvan terapijskog okvira, u uobičajenom radu odgojitelja s djecom predškolske dobi. Te se metode mogu koristiti kako bi se poticalo djecu da jasnije primjećuju i iznose svoje emocije, komuniciraju međusobno bez nekih barijera i sl. Lutke predstavljaju dinamičan i poznat medij koji djeci omogućuje komunikaciju koristeći vlastite riječi, tempo i potrebe. Bitan faktor je i taj da lutke stvaraju potrebno emocionalno udaljavanje (npr. dijete lutki dodjeli određenu ulogu, ali je svjesno da je to samo lutka i da se ništa strašno neće dogoditi) tako da se skriveni ili “problematični” osjećaji i misli mogu izraziti u sigurnom okruženju (Dillen i sur., 2009).

Scenske lutke se od običnih lutaka razlikuju po svom obliku i načinu na koji se dijete s njima koristi te često ostavljaju puno jači dojam na dijete (Kraljević, 2003). Obične lutke su potpuno oblikovane i fiksirane, a njihovu funkciju u igri određuje dijete oponašajući stvarnost koju prilagođava svojim potrebama. Nasuprot tome, scenske lutke su samo djelomično oblikovane i dijete ih u igri na neki način aktivira, dajući im tako vlastiti život, a pritom su i dalje pod njegovom kontrolom.

3. 2. Kreativnost

Kreativnost je sposobnost stvaranja novog, jedinstvenog sadržaja ili rješenja, ideja, proizvoda i sl. korištenjem mašte (kreativnost, Hrvatska enciklopedija). Sama definicija govori o velikoj važnosti kreativnosti za uspjeh pojedinca, ali i zajednice kao cjeline. Razvoj kreativnosti od najranije dobi iz tog je razloga izrazito važno, ali često zanemareno ili stavljeno u drugi plan. Kroz lutkarsku igru djeca razvijaju kreativne i kognitivne vještine te ih se potiče da koriste svoju maštu. Oni stvaraju uloge, stvaraju pravila, situacije i pronalaze rješenja. Igrajući se maštovitom igrom, djeca postaju svjesna razlike između mašte i stvarnosti. Djeca koja svojom maštom mogu transformirati stvarni svijet postaju samopouzdanija i kreativnija. Lutke potiču dječju maštu, kreativnu igru i istraživanje, omogućuju djeci da istraže svoju kreativnu stranu. Brojne su mogućnosti gdje djeca mogu razvijati kreativnost u području

lutkarstva - u izradi lutaka, u međusobnoj igri lutkama te u osmišljavanju predstave uz pomoć odgojitelja. Primjerice, koriste maštu dok osmišljavaju uloge za lutke, stvaraju različite likove, osobnosti i njihove priče. Kreativnost i mašta posebno se aktiviraju kad su djeca opuštena i kad se zabavljaju, a to predstavlja odličnu situaciju za ostvarivanje punog kreativnog potencijala.

4. Lutkarstvo i lutke

Lutkarstvo je izrada i manipulacija lutkama za uporabu u nekoj vrsti kazališne predstave (Hrvatska enciklopedija). Lutka je figura - ljudska, životinjska ili apstraktna, koja se pokreće ljudskom intervencijom, a ne mehanički. Lutka je pokretna lutka kojom lutkar manipulira. Pokreti tijela ostavljaju vizualne dojmove: lutka prenosi emocije i misli pokretom. Lutkar može lutki dati i glas. Lutka je neživi predmet koji oživi u rukama lutkara.

Prema brojnim povijesnim izvorima, lutkarske predstave su postojale u gotovo svim civilizacijama, u gotovo svim razdobljima (Ibid). U Europi pisani zapisi o njima sežu u 5. stoljeće prije nove ere (npr. Simpozij grčkog povjesničara Ksenofonta). Pisani zapisi u drugim civilizacijama manje su drevni, ali u Kini, Indiji, Japanu, na Javi i drugdje u Aziji postoje drevne tradicije kazališta lutaka čije se podrijetlo ne može utvrditi. Među američkim Indijancima postoje tradicije lutkarskih figura koje se koriste u ritualnoj magiji. U Africi su zapisi o lutkama oskudni, ali maska je važna značajka u gotovo svim afričkim magičnim ceremonijama, a razgraničenje između lutke i maskiranog glumca nije uvijek lako odrediti. Može se reći da je lutkarsko kazalište najstariji oblik kazališta koji je oblikovao dramu i pisanje bilo koje vrste.

Lutkarstvo u Hrvatskoj je započelo najprije na raznim sajmovima i sličnim događanjima. Početak razvoja profesionalnog lutkarstva odvija se u međuratnom razdoblju u Zagrebu, kada je osnovan Teatar marioneta (Ibid). Razvoj lutkarstva potom se širi i na druge velike hrvatske gradove - Split, Osijek, Rijeka i Zadar. Tamo su također osnovana lutkarska kazališta tijekom četrdesetih i pedesetih godina 20. stoljeća, a ona djeluju i danas. Time se njeguje duga tradicija lutkarstva, a repertoar je u velikoj većini namijenjen djeci. U Zagrebu se održava međunarodni lutkarski festival PIF koji je vrlo važan za razvoj lutkarstva, a održava se još od 1968. godine. Lutka svoje elementarne kvalitete - bezličnost, nestvarnost i univerzalnost - postiže stilizacijama koje joj nameću njezina vlastita ograničenja (Speaght, 2021). Pogrešno je razmišljati na način da što je lutka stvarnijeg izgleda, to je učinkovitija. Često je upravo suprotno. Ono što je najvažnije je veza između lutke i lutkara, odnosno sposobnost uživanja lutkara i poistovjećivanja.

“Između lutkara i lutke važna je magija. Lutka je odraz lutkara. Ona nije samo stvar, već živo biće s osobnošću koju prenosi osoba koja njome rukuje. Oživljena, ona započinje svoj život. Duša se inkarnira u tijelu i čini ono što želi lutkar. To je suština lutkarske umjetnosti. Lutka slijedi imaginaciju lutkara i odražava njegovu unutarnju ljepotu. Lutkar ulazi u lik, prožima ga i identificira se s njime te ga koristi da prenese poruku. Ostvarena, ta je simbioza jedinstven

fenomen, postignuće savršene harmonije. Tako lutkarska umjetnost i lutkarstvo predstavljaju jedinstven i univerzalni jezik.” (Melfi Svetko, 2015, nema str.)

Postoji mnogo različitih vrsta lutaka. Svaka vrsta ima svoje individualne karakteristike, a za svaku postoje određene vrste prikladnog dramskog materijala. Određene vrste razvile su se samo pod posebnim kulturnim ili zemljopisnim uvjetima. U sljedećim potpoglavljima bit će predstavljene neke vrste lutki koje se najčešće pojavljuju.

4. 1. Ginjol

Ginjol (franc. guignol) je tip lutke francuskog podrijetla, izumio ju je Laurent Mourguet 1808. u Lyonu (Cramesnil, 2009). Ginjol je proslavio lutkarstvo u Francuskoj. “C’est guignolant!” izraz je posuđen iz dijalekta tkalaca u značenju: "Smiješno je!", a po njemu je lutka dobila ime. Mourguet je lutku obukao u odjeću tkača svile, što je bio snažan simbol za stanovnike Lyona gdje je ta industrija u to doba bila ugašena.

Lutkarske predstave s ginjolama koje su u današnje doba namijenjene većim dijelom djeci, nekad su bila važan izvor zabave na francuskim ulicama, kazalištima i sl. Originalne lutkarske predstave s ginjolama zahtijevaju aktivno sudjelovanje publike. Publika komunicira s lutkama i reagira na njihova pitanja. Ginjol je i dalje popularna lutka u Francuskoj gdje se na pariškim ulicama može vidjeti redovito Ginjol kazalište.

Ginjol je ručna vrsta lutke, a koristi se tako da lutkar umeće ruku unutar lutke te lutkom, odnosno njenim rukama upravlja prstima unutar lutke. Ginjolum se manipulira s donje strane. Sastoji se od glave i tijela koje je obučeno u određeni kostim. U većini slučajeva nema nogu, a ako ih ima tada se nalaze s prednje strane tako da su okrenute prema publici. Iako lutka originalno ima drvenu glavu (lutke su se udarale s glavama međusobno), ona se može izraditi od različitih materijala.

Ginjol lutke su odlične za male kućne predstave i igre pretvaranja, a djeca lako mogu i sama izraditi lutku.

Slika 3. Originalan izgled ginjol lutaka.

Izvor: <https://pixabay.com/photos/dolls-puppet-show-guignol-lyon-1004403/>

Slika 4. Ginjol lutke.

Izvor: <https://repositorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg%3A571/datastream/PDF/view>

4. 2. Zijevalica

Glavna i prepoznatljiva karakteristika lutke zijevalice je njezina glava s izrazito izraženim velikim ustima koja se pomiču pomoću dlana (Fernežir, 2019). Takvo pomicanje lutke samo iz čeljusti joj daje vrlo humorističan izgled. Također pomični dijelovi su ruke i noge koje se mogu dodatno pomicati pomoću prstiju ruke ili se samo gibaju uz trup (tijelo može biti samostojeće). Tijelo može imati i pokretne ruke i noge te njih pokreću dva animatora animatora - jedan glavu i ruke, a drugi noge. Najbitnija stvar u tom slučaju je usklađenost pokreta.

Slika 5. Lutka zijevalica.

Izvor: <https://brickzine.hr/skare-i-ruke-u-akciji-izradite-sami-lutke-zijevalice/>

4. 3. Javajka

Javajka je štapna vrsta lutke (Pokrivka, 1978). Originalna javanka izrađena je od drva, a danas se pojavljuje i u drugim oblicima. Tijelo javajke čini košuljica od platna, a tijelo je izduženije od ginjol-lutke.

Javajkom se kao i ginjol lutkom manipulira odozdo, ali one su kroz cijelu dužinu poduprte šipkom koja prolazi unutar tijela do glave. Odvojene tanke šipke mogu pomicati ruke i noge (rijeđe). Ovaj tip lutki potječu s indonezijskih otoka Jave i Balijsa, gdje su poznati kao wayang golek i predstavljaju tradicionalnu baštinu. U Europi su dugo bile ograničene na Rajnsko područje. Danas je javajka uobičajena lutka u velikim lutkarskim kazalištima istočne Europe. U Sjedinjenim Državama upotreba javajki bila je uvelike razvijena u školskim i fakultetskim kazalištima, a lutka s ručnim štapom imala je posebnu vrijednost. Iako je općenito lutka pogodna za spore vrste drame, njezini su potencijali brojni i vrlo raznoliki. Međutim, posebna je u svojim zahtjevima prema lutkarima, zahtijevajući uvijek jednu osobu, a ponekad i dvije ili tri, za svaku figuru na pozornici.

Slika 6. Lutka javajka.

Izvor: http://www.takey.com/Thesis_974.pdf

4. 4. Marionete

Marioneta (franc. Marionette - mala Marija) je lutka s dugom tradicijom, u početku jednostavne izrade i ograničene pokretljivosti (Pokrivka, 1978). je Originalno izrađena od bjelokosti, drva ili tkanine (Hrvatska enciklopedija).

Kretanje marioneta ovisi o animatoru, odnosno osobi koja manipulira lutkom. Marionetama se u cijelosti upravlja odozgo, a njima upravlja glumac-animator koji se nalazi iznad pozornice, a koji istovremeno izgovara i tekst. Dijelovi "tijela" pričvršćeni su za žice ili češće niti koja vode do gornjeg dijela s kojeg lutkar izvodi pokrete. Jednostavna marioneta može imati devet žica - po jednu za svaku nogu, po jednu za svaku ruku, po jednu za svako rame, jednu za svako uho (za pokrete glavom) i jednu za podnožje kralježnice (za naklon); ali posebni efekti zahtijevaju posebne žice koje mogu udvostručiti ili utrostručiti ovaj broj. Ove se lutke također kreću u skladu s gravitacijom. Gravitacija se povlači prema dolje, djelujući u suprotnom smjeru od povlačenja koje primjenjuje animator. Manipulacija marionetom s mnogo žica zahtjeva jako puno vještine. Postoje dva tipa kontrole - vodoravna (ili avionska) i okomita - a izbor je u velikoj mjeri stvar osobnih preferencija.

Slike 7., 8., 9., 10. Lutke marionete

Izvor: <https://museumsvictoria.com.au/learning/little-science/teacher-support-materials/marionettes/>

4. 5. Lutka sjena

Lutke sjena su dvodimenzionalne figure koje se koriste kako bi se njezina sjena vidjela kroz prozirni ekran. Mogu biti izrezani od kože ili nekog drugog neprozirnog materijala, kao u tradicionalnim kazalištima Jave, Balijske i Tajlanda, u takozvanim ombres chinoises (francuski: doslovno "kineske sjene") 18. stoljeća u Europi i u umjetničkim kazalištima u Parizu iz 19. stoljeća. Mogu se također izrezati iz obojenih ribljih koža ili nekog drugog prozirnog materijala, kao u tradicionalnim kazalištima Kine, Indije, Turske i Grčke, te od nedavno u europskim kazalištima. Njima se može upravljati šipkama odozdo, kao u javanskim kazalištima; šipkama koje se drže pod pravim kutom prema okviru ili nitima skrivenim iza figura, kao u ombres chinoises i njihovom nasljedniku koji je postao poznat kao engleski galanty show. Slike u sjeni ne moraju biti ograničene isključivo na dvije dimenzije - u obzir dolaze i zaobljene figure koje se također mogu učinkovito koristiti. Posebna vrsta predstave u sjeni koja je zamišljena u filmskom smislu su filmovi o siluetama koje je prvi put snimila njemačka filmašica Lotte Reiniger dvadesetih godina 20. stoljeća. Za te je filmove zaslon postavljen vodoravno, poput ploče za stol. Ispod njega je postavljeno svjetlo, a kamera je bila iznad njega, gledala je prema dolje. Figure su se ručno pomicale po ekranu, fotografirane tehnikom stop-action. Kazalište sjena medij je velike delikatnosti, a karakter lutaka u sjeni ilustrira sve najistinitije značajke lutkarstva kao umjetničke forme.

Slika 11. Izvođenje lutke sjene

Izvor: <https://core.ac.uk/download/pdf/233002434.pdf>

5. Uloga odgojitelja u scenskoj aktivnosti

Odgojitelji kao osobe koje vode odgojno-obrazovni proces u predškolskim ustanovama imaju ključnu ulogu u poticanju kreativnosti kod djece i vođenju aktivnosti koje se vežu uz to. Odgojitelj mora prvenstveno biti svjestan svoje uloge kako bi je mogao obavljati na adekvatan način (Đuranović, Klasnić, Matešić, 2020). Kako bi poticao djecu na kreativnost i kreativne aktivnosti, i sam odgojitelj mora biti kreativna osoba, a tu kreativnost i sam kod sebe treba razvijati. Mora imati određena znanja o adekvatnim nastavnim metodama kojima može potaknuti djecu na kreativnost, ali i imati neobične ideje koje će djeci pokazati da i oni sami mogu razmišljati izvan okvira. Djeca se uz kreativnog odgojitelja osjećaju slobodnije u izražavanju svojih misli i ideja, posebice ako su neobične, bez straha od osude ili neodobravanja.

Odgojitelji u bilo kojoj umjetničkoj aktivnosti u koju spada i scenska igra diktiraju koliko će biti uključeni oni sami, a koliko djeca i kakva će biti njihova suradnja. U scenskoj igri odgojitelj prvenstveno mora biti više usmjeren na sam proces igre nego na rezultat jer već sam taj proces donosi željene i ciljane rezultate kod djece (Ibid). On je tu da djecu potakne i ohrabri u izražavanju svojih ideja te da im pomogne u njihovoj realizaciji.

Uloga odgojitelja u scenskim igrama s lutkama je prvenstveno organizacija adekvatnih uvjeta za igru i stvaralaštvo (Pokrivka, 1980). On je tu da motivira djecu razgovorom ili nekim aktivnostima, npr. izvođenje kratke lutkarske predstave kako bi se djeca upoznala s lutkom i mogućnostima korištenja lutke. Nadalje potiče djecu da i sama počnu koristiti lutku, a to može postići igrama poput pantomime ili kratkog dijaloga. Sudjelovanjem u lutkarskim igrama s odgojiteljem, djeca usvajaju neke principe scenskih igra, primjerice primjerene intonacije, visina na kojoj moraju držati lutku i sl. Vođenje takvog odgojno obrazovnog procesa je zahtjevno jer je cilj postići određene pedagoške rezultate na osnovi takvih igara.

Sudjelovanje odgojitelja u scenskoj igri lutkama ovisi i o dobi djece. U mlađoj predškolskoj dobi odgojitelj se najčešće igra s djecom, odnosno sudjeluje u scenskoj igri na način da eventualno sugerira određenu temu i oblik u kojem će se igra odvijati te da pomogne djeci da se emocionalno i mentalno užive u igru. No, odgojitelj ne smije izravno oblikovati cijeli tok i sadržaj igre niti se smije uplitati u njezin tok kako se ne bi prekidao tok misli i emocija djece. Odgojitelj djeci mora pružati osjećaj slobode i sigurnosti u njihovom stvaralaštvu te ih poticati da maksimalno ostvare svoju kreativnost. On mora biti dobar promatrač koji će djecu poticati

na stvaralaštvo u scenskim igrama na temelju prethodno ostvarenih likovnih radova, razgovora, omiljenih priča i sl.

Odgojitelj igru sa scenskim lutkama može koristiti za učenje djece novim spoznajama o svijetu koji ih okružuje (životinje, pojave, karakteristike ljudi i sl.) (Pokrivka, 1980). Nadalje, lutkarska igra može biti idealna za vježbanje izgovora i intonacije, učenje raznih pojmova i vježbanje drugih jezičnih sposobnosti.

6. Tijek aktivnosti izrade scenskih lutaka

Slika 12. I.K.,P.K., M.K. 5 godina, izrada lutke od neoblikovanog materijala

Izvor: Maja Kesegić (12.05.2021.)

Ova aktivnost odvila se u starijoj dobnoj skupini, ujutro nakon doručka. Tog je dana bilo prisutno petnaestero djece u skupini. Dječak M.K. počeo je priču kako je gledao crtić o robotima i kako mu se svidio robot iz crtića. Razgovarala sam s njime o tome što je taj robot imao na sebi, te sam pitala drugu djecu jesu li oni ikad vidjeli robote i od čega su sve roboti građeni. Razgovarali smo o tome čemu služe roboti i kako se pokreću, te od čega bi mi mogli napraviti robote. Djeca su rekla da bi robote mogli napraviti od papira, kutija, štapića... Sva su djeca sa zainteresiranošću i uzbuđenošću pristupila ovoj aktivnosti. Razgovarajući i prikupljajući informacije o robotima od djece, pripremila sam određeni materijal kao što su: stiropor, role od papira, folija, čačkalice, gumbići, spužvice, pompone, kolaž papir, ljepilo i škare... Djeca su spretno i sa zainteresiranošću izrađivala svoje lutke. Kod spajanja udova sa čačalicom neka su djeca tražila moju pomoć. Djeca su prilikom rada razvijala maštu i kreativnost, razvila su vizualnu percepciju te proširila spoznaje o lutkama. Metode rada koje su se odvale tijekom aktivnosti bile su: metoda igre, metoda usmenog izlaganja, metoda demonstracije, metoda promatranja i poučavanja. Cilj je prije svega bio upoznati djecu s lutkama, o tome od čega se sve lutke mogu izraditi, na koji način ih možemo pokretati i ostalo... Djecu se prilikom izrade

poticalo na zajedničku suradnju te kasnije, prilikom dramatizacije, na verbalnu komunikaciju, razvijanje govora, razvoj mašte, poticalo ih se da vlastitim idejama pokreću lutke. Nakon izrade lutaka, djeca su s lutkama odlazila u centar kazališta gdje se nalazio paravan i tamo su improvizirali različite maštovite priče i igrokaze ostaloj djeci. Djeca su sa veseljem i znatiželjom izrađivala lutke baš onakve kakve su oni htjeli, to jest, lutke kakve su bile u njihovoj mašti. Vrlo sam zadovoljno što su sva djeca sudjelovala u aktivnosti, te čak ona djeca koja nisu bila prisutna kada smo izrađivali lutku „robota“ su odlučila raditi i robota i lutku na kuhači. Promajtrajući djecu, među njima sam vidjela slogu, dijeljenje materijala, prihvatljivu komunikaciju (bez sukoba), te uvažavanje tuđih ideja. Također sam primijetila da su djeca koja su povučena postala otvorenija u komunikaciji s drugima prilikom manipuliranja lutkom u centru kazališta. To me potaklo da ja, kao budući odgojitelj u svom radu što više koristim lutke te ih izrađujem zajedno s djecom.

Slika 13. E.V., M.K., S.J., I.S., B.T. 5 godina, izrada štapne lutke na kuhačama

Izvor: Maja Kesegić (14.05.2021.)

Ova se aktivnost odvila 2 dana nakon što su djeca bila zainteresirana za izradu „robot“ lutke. Taj je dan bilo prisutno osamnaestero djece. Ona djeca koja nisu bila prisutna kada su se izrađivale „robot“ lutke, mogla su izabrati žele li izraditi lutke na kuhačama ili „robot“ lutke, nekoj se djeci to toliko sviđjelo da su odlučila izraditi oboje. U centru kazališta djeca su već mogla vidjeti štapne lutke, to jest lutke na kuhačama koje su izradili odgojitelji. Djeci su bili ponuđeni različiti materijali koje su odgojitelji prikupili u suradnji s roditeljima (kuhače, platno, gumbići, špagice, vuna, pomponi...). Djeca su sama birala od čega će izraditi lutku onakvu kakvu oni žele. Djevojčice su se više bazirale na to da rade princeze i barbике, dok su dječaci izrađivali vitezove i superjunake iz crtića. Nakon izrade lutaka, većina se djece igrala u centru kazališta. Primjetila sam da su neka djeca nosila lutke u obiteljski centar te ih koristila kao lutkice koje su stavljali u kinderbet na spavanje. Djevojčice su se u obiteljskom centru igrale da su one majke, te da su im izrađene lutke bebe. Djevojčice su svoje lutke vozile u kolicima,

hranile na bočicu... One djevojčice koje su svoje lutke izradile kao barbike, odnosile su svoje lutke u centar frizera i tamo ih češljale, šminkale, prale i sušile kosu... Dječaci su svoje lutke nosili u centar građenja gdje su svojim superjunacima gradili različita vozila na koja su ih stavljala (auto, svemirski brod, avion).

6.1. Izrađene scenske lutke od neoblikovanog materijala

Slika 14. M.K. , štapna lutka (na kuhači)

Izvor: Maja Kesegić (14.05.2021.)

Dječak M.K. ovu lutku je izradio na kuhači, gdje je prvo flomasterom nacrtao oči, nos i usta te nakon toga na nacrtane oči dodao pompone različitih boja. Dječak se koristio narančastom tkaninom u koju je obukao svoju lutku. Kod vrata je tkaninu zavezao crvenom špagicom kako bi se čvrsto držala na lutki. Lutki je iza glave zalijepio plavu spužvu koja mu je služila kao kosa. Na tkaninu je zalijepio tri pompona koji su predstavljali gumbiće na odijelu lutke. Dodao je još malo veće djelove spužve kako bi ukrasio odijelo. Ono što mi se sviđalo kod ove lutke i što ju je činilo različitom od ostalih, je to da je dječak kosu odlučio napraviti od spužve dok su druga djeca kosu radila od vunениh špagica. Ovaj je dječak od lutke napravio svog astronauta, te je otišao u centar građenja i svojem astronautu napravio svemirski brod od kocaka. Upitala sam ga zašto njegov astronaut ima narančasto odijelo, na što mi je odgovorio: „Da ga bolje vide u svemiru!“

Slika 15. S.J., B.T.,M.K., 5 godina, štapne lutke (na kuhači)

Izvor: Maja Kesegić (14.05.2021.)

Djevojčica S.J. svoju je štapnu lutku napravila na kuhači na kojoj je nacrtala flomasterom oči, nos i usta te dodala rumene obraze. Od spužvi različitih boja rekla je da je složila svojoj lutki mašnu na glavi. Lutku je obukla u rozu tkaninu koju je uskladila s mašnom na glavi, zavezala ju je crvenom špagicom te dodala pompone različitih boja kako bi ju ukrasila. Pored djevojčice nalazi se dječak B.T. koji je rekao da je njegova lutka vitez. Lutki je nacrtao oči i usta, te je kao obrve iskoristio crvenu špagicu koju je izrezao. Svoju lutku obukao je u crvenu tkaninu te je vodoravno dodao štap koji je koristio kao ruke. Ruke je također obukao u crvenu tkaninu i na kraju ruku dodao crne pompone koje je spojio s plavom špagicom. Do njega se nalazi djevojčica M.K. koja je lutki dodala kosu od plavih špagica, te oči, nos i usta nacrtala flomasterom kao i većina djece. Ova djevojčica najviše se bazirala na to da uredi haljinu te je na nju dodala pompone različitih veličina i boja. Smeđu haljinu pričvrstila je crvenom špagicom te me oko pričvršćivanja zatražila pomoć. Nakon izrađenih lutki uslijedila je izvedba u našem malom kazalištu. Dječak i djevojčice igrali su se tako da je njegova lutka vitez koji mora odabrati za koju princezu će se vjenčati. Princeze su se „borile“ za vitezovu naklonost tako da je svaka od njih morala otplesati čarobni ples. Na kraju se vitez nije mogao odlučiti, te je obje princeze odveo kući.

Slika 16. J.F., I.K. 5 godina, ginjol lutke

Izvor: Maja Kesegić (14.05.2021.)

Slika prikazuje dva dječaka koji su odlučili napraviti ginjol lutke na rukama. Do ideje je došlo tako što se oba dječaka vole igrati s lutkama koje mogu stavljati na ruke. Dječak J.F. svoju je lutku napravio od plave spužvaste krpe. Kod ljepljenja spužvaste krpe zatražio je moju pomoć. Dječak je jednostavno ukrasio lutku sa rijetkom kosom koju je napravio od špagica, dodao gumbiće koji su bili oči te napravio usta od rozog dijela spužvaste krpe. Pored njega nalazi se dječak koji je svoju lutku detaljno ukrasio. Kosu joj je izrezao od spužve različitih boja, napravio je oči od dva velika crna gumbića te nos od jednog bijelog gumbića. Između očiju i nosa dodao je sitne gumbiće te rekao da su to pjegice. Ruke i noge je napravio tako što je na tanko izrezao spužvu i zalijepio na lutku. Također ono što mi se jako dojmilo je to da je ovaj dječak napravio trbuh svojoj lutki od kartonske role. Ovi dječaci su napravili od lutaka neobične životinje. Dječak J.F. je pričao kako je gledao dokumentarac o oceanu te napravio kita od svoje

lutke, pričao je da se njegov kit hrani samo s morskim algama i sitnim ribicama. Dječak I.K. napravio je klokana te je rekao kako je rola od wc papira od njegovog klokana trbuh u koji on sprema hranu, te da može u njemu nositi i bebu.

Slika 17. I.K., 5 godina, lutka od neoblikovanog materijala
Izvor: Maja Kesegić (12.05.2021.)

Slika prikazuje lutku od neoblikovanog materijala koju je izradio dječak I.K. Dječak je od čačkalica napravio svojoj lutki robotu bodlje kako bi se njegov robot branio od neprijatelja. Na noge lutke zalijepio je plavi kolaž papir i rekao da njegov robot ohladi svakog tko mu se približi. Također je dodao i dva pompona i zalijepio na njih oči. Ukrasio je svog robota sa gumbićima, izrezanim komadićima spužve koji su služili kao kosa robotu i vatu. Ono što mi se svidjelo kod ove lutke je to da joj je dječak smislio posebne moći nakon što ju je izradio. Nakon izrade lutke, dječak je otišao u centar kazališta i tamo je imao improvizaciju lutkom. Glumio je s lutkom tako što je pritisnuo na gumb lutke i rekao da pomoću tog gumba lutka postaje nevidljiva. Skrivao je lutku po cijeloj sobi i govorio ostalim dječacima da ju traže jer je on „uključio“ na lutki nevidljivost. Vrateći se u centar kazališta, dodijelio je lutki drugu moć, a to je bila ta da svatko tko mu se približi ne smije doći previše blizu kako se ne bi napikao na robotove iglice. Također, te su ga iglice štatile od neprijatelja.

Slika 18. M.K., M.Ž. 5 godina, lutke od neoblikovanog materijala
Izvor: Maja Kesegić (12.05.2021.)

Dječak M.K. svojoj je lutki robotu dodao ruke i noge. Pričvrstio ih je čačalicom za lutkino tijelo kako se ne bi odvojile od tijela. Pri pričvršćivanju udova zatražio je moju pomoć. Lutki je dodao oči te ju ukrasio velikim pomponom kojeg je zalijepio na sredinu lutke. Napravio je svojoj lutki kosu, jedan dio od izrezane spužve, a drugi dio od kolaž papira. Pored njega nalazi se dječak M.Ž. koji je svojoj lutki napravio čudnovatu kosu od žutog pompona, zalijepio je oči, od kolaž papira dodao mu odjeću, te je gumbiće i komadiće spužve koristio kao detalj kako lutka ne bi izgledala „prazno“. On svojoj lutki nije dodao noge, ali je na zanimljiv način napravio ruke, kod kojih je zatražio moju pomoć pri pričvršćivanju. Prvo je zapiknuo čačalicu i tek onda na vrh čačalice dodao siropor omotan u foliju na koju je još zalijepio i plavu spužvu. Razgovarajući s dječakom M.Ž. doznajem da njegova lutka ima moć dobrote i da svakog kog sretno pruža mu pomoć u nevolji i bude mu prijatelj.

Slika 19. E.V., S.J., L.S. 5 godina, lutke od neoblikovanog materijala

Izvor: Maja Kesegić (12.05.2021.)

Djevojčica E.V. svoju lutku je ukasila na jednostavan način. Dodala joj je jedno oko, te oko njega tri gumbića. Ruke je pričvrstila stiroporom kojeg nije omotala folijom. Na glavu je svojoj lutki stavila neobičan šešir te je rekla da njenoj lutki taj šešir služi za letenje u svemir. Lutki je napravila noge od kartonskih roli od papira koje je pričvrstila za CD. Pored nje nalazi se djevojčica S.J. koja je svoju lutku napravila na vrlo zanimljiv način. Na glavu joj je zapiknula čačkalice koje je omotala folijom te su to njenoj lutki bile uši. Dodala joj je oči te joj je vrat izdužila većim dijelom stiropora. Tek nakon izduženog dijela tijela pričvrstila joj je ruke i noge koje je omotala folijom i zaljepila na CD. Djevojčica L.S. svoju je lutku ukasila kolažem na koji je zaljepila pompon, te kao detalje dodala gumbić na glavu i spužvice. Oči je zaljepila sama bez moje pomoći te je isto tako sama i pričvrstila ruke koje je stisnula skroz uz tijelo lutke. Svaka od ovih lutaka na slici je posebna i zanimljiva na svoj način, te se vidi da se svaka djevojčica koristila svojom maštom.

Zaključak

Lutke su nepotpune bez lutkara. One nemaju osobnost što može biti moćno i zahtjevno. Nemaju povijest života i čekaju onu koju će lutkar stvoriti u njima. One žive samo ako ih se oživi. One su superiornije od svih terapeuta, učitelja i roditelja. Ostvaruju komunikaciju na svakoj intelektualnoj razini. Lutkarstvo je jedan od najrazličitijih alata za komunikaciju i izražavanje emocija. Ne ovisi o jeziku ili intelektualnoj sposobnosti sudionika. Radi dobrobiti za emocionalno zdravlje djece, i kada ona sama sudjeluju u lutkarskoj predstavi, i kada je gledaju. Za djecu imaju neprocjenjivu vrijednost na mnogim razinama. U radu s predškolskom djecom najčešće se koristi lutka ginjol jer je najjednostavnija za baratanje, a koriste se još i primjerice marionete, zijevalice, javajke i lutke sjena.

Korištenje scenskih lutaka u aktivnostima predškolskog odgoja i obrazovanja ima brojne benefite i potencijale. U prvom redu to su pozitivan utjecaj na socijalni i emocionalni razvoj djeteta. Kod izrade scenske lutke od neoblikovanog materijala djeca su upoznata sa raznovrsnim materijalom pri kojem su razvijala finu motoriku (rezanje škarama, hvatanje pincetom, oblikovanje plastelina ili gline, ocrtavanje na papiru...). Djeca su tijekom izrade lutke razvijala taktilnu percepciju, stjecala su iskustvo dodirrom. Tijekom izrade scenske lutke djeca su također razvijala i odnos s vršnjacima (poštovanje, međusobno prihvaćanje, pripadnost, zajedništvo), empatiju (prepoznaju i poštuju osjećaje drugih), toleranciju (kompromis, dogovor, rješavanje sukoba mirnim putem), kooperativnost u skupnom radu, pozitivne stavove i odnos prema sebi i prema okolini. Ono što sam kroz aktivnost provedenu s djecom zaključila, je to da je svako dijete izradilo lutku na svoj poseban način, da ni jedna lutka nije bila ista, te je iza svake izrađene lutke od neoblikovanog materijala stajala zanimljiva priča i vrlo dobra manipulacija istom.

Literatura

Knjige

Pokrivka, V. (1980). *Dijete i scenska lutka - Priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima*. Zagreb: Školska knjiga.

Kraljević, A-A. (2003). *Lutka iz kutka*. Zagreb: Naša djeca

Modrić, N. (1999). *Lutka vodič - za razumijevanje ljudskih potreba i rješavanje sukoba*. Modrić: Zagreb

Scheel, B. (2012) Puppets and the Emotional Development of Children – an International Overview. U: *The power of the puppet* (ur. Kroflin, L.), UNIMA: Zagreb

Internetski izvori:

Vrzan, D. (n. d.) Zabavne igre neoblikovanim materijalima. Dječji vrtić Sisak Novi. <https://vrticsn.hr/zabavne-igre-neoblikovanim-materijalima/>

kreativnost. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 30. 8. 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33832>>.

lutkarstvo. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 25. 8. 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=37630>>.

Speaight, George. "puppetry". *Encyclopedia Britannica*, 30. 7. 2021., <https://www.britannica.com/art/puppetry>.

Melfi Svetko, Irena (2015). Lutke i marionete – podrijetlo, simbolika i povijest. Nova akropola (online časopis). Pristupljeno 25. 8. 2021. <https://nova-akropola.com/lijepe-umjetnosti/umjetnost/lutke-i-marionete-podrijetlo-simbolika-i-povijest/>

Fernežir, D. (2019). Lutka zijevalica u radu s predškolskom djecom (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:380105>

Cramesnil, Joel (2009). Guignol. World encyclopedia of puppetry arts. <https://wepa.unima.org/en/guignol/> Pristupljeno 25. 8. 2021.

marioneta. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 25. 8. 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=38962>>.

Članci u elektroničkim časopisima:

Penfold, L. (2019). Material Matters in Children's Creative Learning. *Journal of Design and Science*. <https://jods.mitpress.mit.edu/pub/bwp6cysy>

Råde, A. (2021). Theories Supporting the Use of Puppets as Pedagogical Tool with Young Children. *Universal Journal of Educational Research*, 9 (7), 1359–1368. <https://doi.org/10.13189/ujer.2021.090702>

Tarja Krögera, T., Nupponen, A-M. (2019) Puppet as a Pedagogical Tool: A Literature Review. *International electronic journal of elementary education*. 11 (4), 393-401 <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1212334.pdf>

Šimunov, M. (2007). Scenska lutka kao poticaj za stvaralaštvo studenata predškolskog odgoja. *Metodički obzori 1* (3), 141-154. <https://hrcak.srce.hr/12628>

Remer, Ronit i Tzuriel, David. (2015). "I Teach Better with the Puppet" - Use of Puppet as a Mediating Tool in Kindergarten Education – an Evaluation. *American Journal of Educational Research*. 3. 356-365. 10.12691/education-3-3-15.

Butler, S., Guterman, J. T., i Rudes, J. (2009). Using puppets with children in narrative therapy to externalize the problem. *Journal of Mental Health Counseling*, 31(3), 225–233. <https://doi.org/10.17744/mehc.31.3.f255m86472577522>

Dillen, L.; Siongers, M.; Helskens, D. i Verhofstadt-Denève, L. (2009). When Puppets Speak: Dialectical Psychodrama within Developmental Child Psychotherapy. *Journal of Constructivist Psychology*. 22. 55-82. 10.1080/10720530802500839.

Đuranović, M., Klasnić, I. i Matešić, I. (2020). Poticanje dječje kreativnosti u predškolskim ustanovama. *Školski vjesnik*, 69 (1), 89-110. <https://doi.org/10.38003/sv.69.1.3>

Slikovni materijal:

Slika 1. Marionete od recikliranog materijala

Izvor: <https://www.catholicsprouts.com/wp-content/uploads/2014/07/Tin-Man-family.jpg>

Slika 2. Scenske lutke od neoblikovanog materijala

Izvor: <https://www.trashpuppets.com/gallery>

Slika 3. Originalan izgled ginjol lutaka. Izvor: <https://pixabay.com/photos/dolls-puppet-show-guignol-lyon-1004403/>

Slika 4. Ginjol lutke.

Izvor: <https://repositorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg%3A571/datastream/PDF/view>

Slika 5. Lutka zijevalica.

Izvor: <https://brickzine.hr/skare-i-ruke-u-akciji-izradite-sami-lutke-zijevalice/>

Slika 6. Lutka javajka.

Izvor: http://www.takey.com/Thesis_974.pdf

Slike 7., 8., 9., 10. Lutke marionete

Izvor: <https://museums victoria.com.au/learning/little-science/teacher-support-materials/marionettes/>

Slika 11. Izvođenje lutke sjene

Izvor: <https://core.ac.uk/download/pdf/233002434.pdf>

Slika 12. I.K.,P.K., M.K. 5 godina, izrada lutke od neoblikovanog materijala

Izvor: Maja Kesegić (12.05.2021.)

Slika 13. E.V., M.K., S.J., I.S., B.T. 5 godina, izrada štapne lutke na kuhačama

Izvor: Maja Kesegić (14.05.2021.)

Slika 14. M.K. , štapna lutka (na kuhači)

Izvor: Maja Kesegić (14.05.2021.)

Slika 15. S.J., B.T.,M.K., 5 godina, štapne lutke (na kuhači)

Izvor: Maja Kesegić (14.05.2021.)

Slika 16. J.F., I.K. 5 godina, ginjol lutke

Izvor: Maja Kesegić (14.05.2021.)

Slika 17. I.K., 5 godina, lutka od neoblikovanog materijala

Izvor: Maja Kesegić (12.05.2021.)

Slika 18. M.K., M.Ž. 5 godina, lutke od neoblikovanog materijala

Izvor: Maja Kesegić (12.05.2021.)

Slika 19. E.V., S.J., L.S. 5 godina, lutke od neoblikovanog materijala

Izvor: Maja Kesegić (12.05.2021.)

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)